

LASTENHOITOALAN AMMATTILAISET

Suomen lastenhoitoalan ammattilaiset, Slal ry

PL 120

00060 Tehy LAUSUNTO

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Viite VN/35183/2025

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämisestä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi

Lastenhoitoalan ammattilaiset ry (Slal) pitää esityksen tavoitetta tärkeänä.

Varhaiskasvatuksen ja opetuksen jatkuvuus on turvattava häiriötilanteissa siten, että lapsen etu, turvallisuus, oikeus tukeen sekä henkilöstön työturvallisuus ja työssä jaksaminen toteutuvat.

Yleiset huomiot

Slal pitää tärkeänä, että sääntely on täsmällistä, oikeasuhtaista ja käytännössä toteuttamiskelpoista. Poikkeusjärjestelyjen tulee olla aidosti viimesijaisia, välttämättömiä, tarkkarajaisia ja määräaikaisia. Häiriötilanteiden varjolla ei saa ratkaista tavanomaisia tai rakenteellisia ongelmia.

Häiriötilanteen tulee olla aidosti poikkeuksellinen ja ennakoimaton. Poikkeamissääntelyä ei tule voida käyttää esimerkiksi henkilöstöpulan, suunniteltujen sähkö- tai vesikatkojen, pitkäaikaisten sisäilmaongelmien tai ennakoitavissa olevien väistötilatarpeiden ratkaisemiseen. Perusopetuslain 29 j §:n perusteluissa oleva rajausta tulee kirjata vastaavalla tavalla myös varhaiskasvatuslakiin ja sen perusteluihin.

Häiriötilanteissa tarvitaan valtakunnallisesti yhtenäiset ja nopeasti käyttöön otettavat toimintaohjeet. Esimerkiksi keväällä tapahtuneen droonihäiriön aikana henkilöstöllä ei ollut selkeää tietoa siitä, tuleeko työpaikalle mennä ja miten tilanteessa toimitaan. Epäselvä vastuunjako lisää turvattomuutta ja kuormitusta. Ohjeiden tulee määritellä vähintään johtamisvastuut, viestintäketjut, toimipaikkoihin saapuminen, suojautuminen, lasten luovuttaminen huoltajille sekä toiminnan jatkamisen ja keskeyttämisen edellytykset.

Varautumissuunnitelmat tulee valmistella yhteistyössä henkilöstön ja työsuojelun kanssa. Lastenhoitajilla ja muulla lähityötä tekevällä henkilöstöllä on käytännön tieto siitä, miten lasten turvallisuus, valvonta, tuki, turvallinen lääkehoito, ruokailu, lepo ja henkilöstön työturvallisuus voidaan turvata. Varautumisen tulee sisältää henkilöstön perehdytys, säännöllinen harjoittelu, saavutettava viestintä, sijais- ja varahenkilöjärjestelyt sekä henkilöstön psykososiaalisen tuen ja palautumisen turvaaminen.

LASTENHOITOALAN AMMATTILAISET

Poikkeustoimivaltuuksien käytöstä tulee tehdä kirjallinen päätös ja dokumentoida poikkeamisen peruste, kesto, laajuus sekä vaikutukset lapsiin ja henkilöstöön. Tiedonantovelvollisuuden tulee kattaa myös poikkeusten käyttö ja vaikutukset. Sääntelyssä tulee olla riittävä valvonta ja tehokkaat seuraamukset toimivallan ylittämisestä tai lainvastaisten poikkeusten käytöstä.

Varhaiskasvatus

1. Huomiot 11 b §:ään

Slal kannattaa lähtökohtaa, jonka mukaan varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuslain mukaisesti myös häiriötilanteissa eikä sitä voida keskeyttää tai järjestää etäyhteyksin. Pienille lapsille varhaiskasvatus on läsnäoloon, vuorovaikutukseen, hoivaan ja turvallisiin ihmissuhteisiin perustuva palvelu, jota ei voida tosiasiallisesti korvata etäratkaisulla.

Välttämättömyyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon häiriön luonne, vaikutus toiminnan järjestämiseen, käytettävissä olevat vaihtoehdot, poikkeuksen arvioitu kesto sekä vaikutukset lasten turvallisuuteen, tukeen ja hyvinvointiin ja henkilöstön työkuormitukseen ja työturvallisuuteen. Slal pitää hyvänä, ettei järjestäjä voisi ottaa poikkeuksia käyttöön yksin, vaan poikkeusten sisällöstä ja laajuudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Vuorohoidon aukioloajoista ei tule voida poiketa. Vuorohoito on välttämätön palvelu perheille, joiden huoltajat työskentelevät iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Häiriötilanteessa hoidon tarve voi lisäksi pidentyä esimerkiksi silloin, kun huoltajan työaikaan, työtekopaikkaan tai muihin palvelussuhteen ehtoihin puututaan valmiuslain nojalla. Tämä tarve voi koskea myös muita kuin jo vuorohoidossa olevia lapsia. Varautumisessa on siksi ennakoitava, miten äkillisesti laajeneva ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon tarve järjestetään.

Slal ei kannata mahdollisuutta poiketa henkilöstömitoituksesta. Suhdeluvun ylittäminen ja ryhmäkoon kasvattaminen eivät ole lapsen edun mukaisia. Häiriötilanne voi järkyttää lasten turvallisuuden tunnetta, jolloin tuttujen ja turvallisten aikuisten läsnäolon, hoivan ja yksilöllisen huomion tarve kasvaa. Henkilöstömitoitus on keskeinen lasten turvallisuutta, varhaiskasvatuksen laatua ja henkilöstön työssä jaksamista turvaava säännös.

Jos lainsäätäjä kuitenkin säilyttää mahdollisuuden poiketa mitoituksesta, poikkeamisen tulee olla viimesijaista, mahdollisimman lyhytkestoista ja toimipaikka- sekä tilannekohtaisesti perusteltua. Poikkeaminen ei saa koskea tilanteita, joissa lasten tuen tarpeet, lääkehoito, tilojen ominaisuudet tai henkilöstön osaaminen vaarantavat turvallisen toiminnan. Poikkeamisen aikana on vahvistettava johtamista ja lisättävä muuta turvallisuutta tukevaa henkilöstöä.

LASTENHOITOALAN AMMATTILAISET

Lapsen oikeus tarvitsemaansa tukeen on turvattava myös häiriötilanteissa. Turvallisen lääkehoidon ja muiden lapsen terveyden kannalta välttämättömien toimenpiteiden tulee toteutua kaikissa tilanteissa. Vastuut, osaaminen ja varahenkilöt on määriteltävä etukäteen lapsikohtaisissa ja yksikkökohtaisissa suunnitelmissa.

2. Huomiot 11 c §:ään

Slal kannattaa kunnan velvollisuutta varmistaa palvelujen jatkuvuus silloin, kun yksityinen varhaiskasvatuksen järjestäjä ei pysty järjestämään toimintaa. Järjestämisvastuu ei saa käytännössä katketa palveluntuottajan toimintakyvyttömyyteen.

Velvoite ei kuitenkaan toteudu pelkällä suunnitelmakirjauksella. Monissa kunnissa päiväkodit ja lapsiryhmät ovat jo normaalitilanteessa täynnä. Kunnan tulee siksi osoittaa varautumissuunnitelmassa konkreettisesti:

mitkä tilat voidaan ottaa nopeasti varhaiskasvatuksen käyttöön ja kuinka niiden turvallisuus sekä soveltuvuus eri-ikäisille lapsille varmistetaan;

miten järjestetään riittävät kalusteet, sängyt ja lepojärjestelyt, saniteettitilat, ruokailu, ulkoilu, hygienia- ja hoitotarvikkeet sekä lääkehoidon turvalliset tilat;

miten lasten kuljetukset ja huoltajille tiedottaminen hoidetaan;

mistä saadaan kelpoisuus- ja osaamisvaatimukset täyttävä henkilöstö ilman, että vastaanottavien yksiköiden mitoitus, turvallisuus tai toiminta vaarantuu;

miten henkilöstö turvataan myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin; sekä

voidaanko toimintansa keskeyttävän yksityisen palveluntuottajan henkilöstöä siirtää sovitusti lasten mukana tai muutoin kunnan käyttöön ja millaisin palvelussuhteen ehdoin, vastuin ja perehdytyksin.

Kuntien ja yksityisten palveluntuottajien tulee tehdä ennakolta velvoittavat yhteistyö- ja tiedonsiirtosuunnitelmat. Lapsille turvallisinta on, että tuttu henkilöstö voi mahdollisuuksien mukaan siirtyä heidän mukanaan tilapäiseen toimintapaikkaan. Samalla on huolehdittava tietosuojasta, työnantajavastuista, vakuutuksista, perehdytyksestä ja työehdoista.

3. Muut huomiot varhaiskasvatuksen häiriösäännöksiin

Häiriötilanteessa on pyrittävä säilyttämään lapsen arjen jatkuvuus: tutut aikuiset, mahdollisimman tuttu lapsiryhmä, päivärutmi, ravitsemus, lepo, leikki ja yhteys huoltajiin. Lapsille tilanteesta on viestittävä ikä- ja kehitystason mukaisesti. Lapsen etua koskeva arviointi on tehtävä ennen poikkeusta ja sitä on päivitettävä tilanteen jatkuessa.

Henkilöstön siirtäminen tehtävästä tai toimipaikasta toiseen ei saa tapahtua ilman tehtävän edellyttämää osaamista ja perehdytystä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää alle kolmivuotiaiden lasten, vammaisten lasten, pitkäaikaissairaiden lasten sekä erityistä tai vaativaa tukea tarvitsevien lasten turvallisuuteen.

LASTENHOITOALAN AMMATTILAISET

4. Täydennykset varhaiskasvatuksen vaikutusarviointeihin

Vaikutusarviointeja tulee täydentää arvioimalla henkilöstömitoituksesta poikkeamisen vaikutuksia tapaturmariskiin, lasten tuen ja lääkehoidon toteutumiseen, henkilöstön eettiseen kuormitukseen, sairauspoissaoloihin ja palautumiseen. Lisäksi tulee arvioida kuntien todellista tila-, kaluste-, kuljetus- ja henkilöstökapasiteettia tilanteessa, jossa yhden tai usean yksityisen palveluntuottajan toiminta keskeytyy samanaikaisesti.

Vaikutuksia tulee arvioida myös lapsen näkökulmasta: kuinka toimintapaikan ja henkilöstön vaihtuminen, ryhmäkoon kasvu tai pitkät hoitoajat vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen, kiintymyssuhteisiin, käyttäytymiseen ja tuen tarpeeseen. Arvioinnissa tulee huomioida myös perheiden yhdenvertaisuus ja huoltajien mahdollisuus jatkaa yhteiskunnan kannalta välttämätöntä työtä.

Esi- ja perusopetus

1. Huomiot etäopetusta koskevaan 20 l §:ään

Slal pitää tärkeänä, että etäopetukseen siirtyminen sidotaan välttämättömyyteen ja että päätöksenteko on yhdenmukaista. On perusteltua rajata esiopetuksen oppilaat, 1.–3.-luokkalaiset sekä erikseen määritellyt tukea tarvitsevat ja haavoittuvassa asemassa olevat oppilaat pääsääntöisesti etäopetuksen ulkopuolelle. Nuorimmat oppilaat tarvitsevat opetukseen osallistumisessa aikuisen välitöntä tukea, eikä vastuuta opetuksesta voida siirtää kodeille.

Sääntelyn tulee kuitenkin mahdollistaa yksittäistä lasta koskeva, lapsen terveydentilaan perustuva poikkeus silloin, kun lähiopetukseen osallistuminen aiheuttaisi lääkärin tai muun toimivaltaisen terveydenhuollon ammattihenkilön arvion mukaan merkittävän terveysriskin. Tällaisen ratkaisun tulee perustua yksilölliseen arvioon, lapsen etuun ja määräaikaiseen päätökseen. Samalla on turvattava opetuksen laatu, tarvittava tuki, laitteet ja yhteydet sekä säännöllinen yhteys opettajaan ja muuhun turvalliseen aikuiseen.

Korona-aikana esiopetusta toteutettiin paikoin päivittäin etäyhteyksin. Kokemus osoitti sekä jouston mahdollisuuksia että sen rajat: etäjärjestely voi poikkeuksellisesti suojata erityiseen riskiryhmään kuuluvaa lasta, mutta se ei korvaa esiopetuksen vuorovaikutusta, leikkiä, vertaissuhteita ja ammattilaisen läsnäoloa yleisenä ratkaisuna.

2. Huomiot opetukseen tehtäviä poikkeuksia koskevaan 20 m §:ään

Slal pitää mahdollisia poikkeuksia opetussuunnitelmaan, tuntijakoon ja opetuksen määrään hyväksyttävänä vain silloin, kun ne ovat välttämättömiä, täsmällisesti rajattuja ja lyhytkestoisia. Maksuton ateria on turvattava kaikille oppilaille myös häiriötilanteissa.

Jokaisesta poikkeuksesta tulee tehdä kirjallinen vaikutusarvio ainakin oppimisen tuen, oppilaiden hyvinvoinnin, henkilöstön työn ja huoltajaviestinnän näkökulmasta.

LASTENHOITOALAN AMMATTILAISET

Opetushallituksen tulee tarvittaessa antaa nopeasti valtakunnallisesti yhdenmukaiset määräykset opetussuunnitelman perusteiden soveltamisesta.

3. Huomiot aamu- ja iltapäivätoiminnan keskeyttämistä koskevaan 20 n §:ään

Aamu- ja iltapäivätoiminnan keskeyttäminen voi vakavassa häiriötilanteessa olla välttämätöntä, mutta sillä on huomattavia vaikutuksia lasten turvallisuuteen, perheiden arkeen ja huoltajien työssäkäyntiin. Ennen keskeyttämistä tulee arvioida vaihtoehtoiset järjestelyt ja turvata erityisesti niiden lasten palvelut, joiden huoltajat työskentelevät yhteiskunnan kriittisissä tehtävissä tai joiden kotiin jääminen ilman turvallista aikuista ei ole mahdollista.

4. Huomiot esi- ja perusopetuksen varautumista koskevaan 20 o §:ään

Slal kannattaa yksityisten opetuksen järjestäjien varautumisvelvollisuutta sekä kunnan velvollisuutta turvata opetuksen jatkuvuus. Kunnille on kuitenkin turvattava realistiset mahdollisuudet ennakko-varautumiseen, tilareserviin, henkilöstöjärjestelyihin ja yhteistyöhön yksityisten toimijoiden kanssa. Toimijoille tulee laatia valtakunnallinen malli varautumissuunnitelmien vähimmäisisällöstä.

5. Huomiot aikuisten perusopetusta koskevaan 46 §:n muutokseen

Slalilla ei ole muutosehdotukseen erillistä lausuttavaa. Slal pitää kuitenkin tärkeänä, että myös aikuisten perusopetuksessa turvataan saavutettavuus, ohjaus ja haavoittuvassa asemassa olevien opiskelijoiden opintojen eteneminen.

6. Muut huomiot esi- ja perusopetuksen häiriösäännöksiin

Sääntelyssä tulee näkyä nykyistä vahvemmin henkilöstön työn tekemisen edellytykset. Valtakunnalliseen toimeenpanoon tarvitaan koulutus, valmiit viestintäpohjat ja käytännön toimintamallit erilaisiin häiriöihin. Suunnittelussa on huomioitava opettajien lisäksi koulunkäynninohjaajat, lastenhoitajat, opiskeluhuollon henkilöstö, ruokapalvelut, siivous, kuljetukset ja johto.

7. Täydennykset esi- ja perusopetuksen vaikutusarviointeihin

Vaikutusarviointeja tulee täydentää henkilöstön työmäärän, työturvallisuuden, toimeentulon, työjärjestelyjen ja palautumisen osalta. Lisäksi tulee arvioida oppimisen tuen toteutumista, laite- ja yhteysongelmien sekä kotitaustan vaikutusta yhdenvertaisuuteen ja huoltajille aiheutuvia vaikutuksia etäopetuksen tai aamu- ja iltapäivätoiminnan keskeytymisen aikana.

Helsingin eurooppalainen koulu ja vapaa sivistystyö

Slalilla ei ole Helsingin eurooppalaista koulua tai vapaan sivistystyön yksityiskohtaista sääntelyä koskevia erityisiä muutosehdotuksia. Slal pitää kuitenkin tärkeänä, että kaikissa koulutusmuodoissa poikkeukset ovat välttämättömiä ja määräaikaista, saavutettavuus ja

LASTENHOITOALAN AMMATTILAISET

tarvittava tuki turvataan sekä henkilöstö perehdytetään ja otetaan mukaan varautumisen suunnitteluun.

Vaikutusarvioinneissa tulee huomioida digisyrjäytyminen, opiskelijoiden erilaiset tuen tarpeet sekä häiriötilanteiden vaikutukset henkilöstön toimeentuloon, työjärjestelyihin, työturvallisuuteen ja palautumiseen.

Slal:n keskeiset esitykset

Häiriötilanteen määritelmä ja rajausta kirjataan varhaiskasvatuslakiin yhtä selkeästi kuin perusopetuslakiin.

Henkilöstömitoituksesta ei sallita poikkeamista häiriötilanteen perusteella.

Varautumissuunnitelmat laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja työsuojelun kanssa, ja niitä harjoitellaan säännöllisesti.

Kunnat veloitetaan osoittamaan konkreettiset varatilat, kalusteet, lepojärjestelyt, tarvikkeet, kuljetukset ja henkilöstö yksityisen toiminnan keskeytymisen varalle.

Vuorohoidon sekä äkillisesti laajenevan ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon henkilöstö- ja tilatarpeet ennakoidaan.

Lapsen tuki, turvallinen lääkehoito, ravitseminen ja lepo turvataan kaikissa tilanteissa.

Valtakunnalliset ohjeet, vastuut ja viestintäketjut laaditaan eri häiriötyyppeihin.

Etäopetuksen pääsääntöiseen rajaukseen sallitaan lapsen terveydentilaan perustuva tarkkarajainen yksilöllinen jousto.

Poikkeusten käyttö dokumentoidaan, vaikutuksia seurataan ja lainvastaisesta käytöstä säädetään tehokkaat seuraamukset.

Lastenhoitoalan ammattilaiset ry (Slal)

Minna Leppäkorpi, puheenjohtaja

Slal ry

Lisätietoja: toiminnanjohtaja Eila Seppälä-Vessari

eila.seppala-vessari@slal.fi

0405489963